

Akwinański o motywie wcielenia

Pytanie

Tłó

Anzelm, *Cur Deus homo?*

Augustyn, *O Trójcy Świętej*

Dlaczego ktoś coś robi?

1. Jest jaki jest, posiada jakąś określoną naturę, pewne cechy charakteru, itp.

Przyczyna sprawcza

2. Ma pewien określony cel tego konkretnego działania.

Przyczyna celowa

Hierarchia celów

1. Cel ostateczny czynności.
2. Cele cząstkowe – **środki do celu ostatecznego:**
 - konieczne w mocnym sensie;
 - odpowiednie, ale nie konieczne w mocnym sensie.

Motyw wcielenia

= zamierzony przez Boga cel wcielenia

1. Czy się zgadza z tym, kim jest Bóg?
2. Cel ostateczny = eschatologiczny w stosunku do wszystkich ludzi i całego wszechświata (*reparatio*).
3. Cel cząstkowy = wcielenie + Tajemnica Paschalna.

Bardzo różne warianty

Schemat pojęciowy u Akwinaty (w odniesieniu do wcielenia)

1. Konieczne (*necessarium*).

1.1. Coś jest konieczne, ponieważ stosownie do jego natury jest niemożliwe (*impossibile*), by było inaczej, niż jest.

1.2. Coś jest konieczne przez działanie czegoś zewnętrznego (*necessarium ex aliquo exteriori*). Występuje w dwóch formach:

1.2.1. Konieczność przymusu (*necessitas coactionis*). Zachodzi w powiązaniu z przyczynowością sprawczą czyli poruszającą (*efficiens vel movens*).

1.2.2. Konieczność celu (*necessitas finis*). Tym, co nakłada konieczność jest cel. Występuje w dwóch formach:

1.2.2.1. Coś jest konieczne koniecznością celu, gdyż bez tego jakiś cel w żaden sposób nie może zaistnieć, czy – istniejąc uprzednio – zostać osiągnięty.

1.2.2.2. Coś jest konieczne koniecznością celu, gdyż bez tego jakiś cel nie może zaistnieć w odpowiedniejszy sposób, czy – istniejąc uprzednio – zostać osiągnięty w odpowiedniejszy sposób.

2. Możliwe (*possibile*) i niemożliwe (*impossibile*).

2.1. Możliwe po prostu i absolutnie (*simpliciter et absolute*).

2.2. Możliwe warunkowo (*ex suppositione*).

2.3. Niemożliwe (*impossibile*) po prostu i absolutnie (*simpliciter et absolute*).

2.4. Niemożliwe warunkowo (*ex suppositione*).

3. Odpowiednie (*conveniens*).

3.1. Coś jest odpowiednie, gdy przysługuje stosownie do cech charakterystycznych danej natury.

3.2. Coś jest odpowiednie, gdy dzięki temu cel zostaje osiągnięty w lepszy sposób, to znaczy bardziej wszechstronnie.

Posługując się tak skonstruowanym układem pojęć, Tomasz twierdzi, że osiągnięcie przez Boga celu, którym jest naprawa rodzaju ludzkiego (*reparatio humani generis*) przez wcielenie:

I. Nie było konieczne w znaczeniu (1.1) ani z punktu widzenia Boga, ani z punktu widzenia człowieka. W boską naturę nie jest wpisana absolutna konieczność wcielenia; podobnie nie jest konstytutywne dla natury ludzkiej bycie przyjętą do zjednoczenia hipostatycznego.

II. Nie było konieczne w znaczeniu (1.2.1). Nic nie może „z zewnątrz” przymusić Boga do aktu inkarnacji jako przyczyna sprawcza czyli poruszająca. Biorąc pod uwagę mękę Chrystusa, również ona nie była konieczna do naprawy rodzaju ludzkiego w tym sensie, ponieważ dokonana się na podstawie wolnego wyboru, nie zaś przymusu.

III. Nie było konieczne w znaczeniu (1.2.2.1), ponieważ Bóg mógł zbawić człowieka w inny sposób niż przyjmując ludzkie ciało.

IV. Było konieczne w znaczeniu (1.2.2.2).

V Było możliwe w sensie (2.1), by Bóg naprawił rodzaj ludzki w inny sposób, niż przez wcielenie.

VI. Było niemożliwe w sensie (2.4), by Bóg naprawił rodzaj ludzki w inny sposób. Skoro bowiem Bóg postanowił odwiecznie, że *restoratio* dokona się przez wcielenie, to biorąc pod uwagę nieomylność Jego przedwiedzy i odwieczną niezmienność wyroków, niemożliwe jest, by naprawa dokonała się w inny sposób.

VII. Było odpowiednie w sensie (3.1). Przymioty Bożej natury są takie, że czynią wcielenie odpowiednim.

VIII. Było odpowiednie w sensie (3.2). Wcielenie w najwszechstronniejszy sposób pozwala osiągnąć cel, którym jest naprawa rodzaju ludzkiego. (Punkty IV i VII pokrywają się. Odpowiednie to tyle, co konieczne w znaczeniu - 1.2.2.2).

Nasz punkt obserwacyjny

1. Zdarzyło się, więc było odpowiednie.
2. TŁO, mogło być inaczej.
3. Dlaczego stało się tak, jak się stało? Dlaczego jest odpowiednie?

Argumenty ex convenientia

Odpowiedniość - *convenientia*

Żmudna praca teologiczna (*convenientia/congruentia/decentia*)

Dlaczego wcielenie jest odpowiednie?

1. Jaki jest jego związek z atrybutami istotowymi Boga Trójjedynego?
2. Jaki jest jego związek z właściwościami osobowymi (*proprietas personales*) i cechami znamionnymi (*notiones*) Boga Trójjedynego?
3. Jaki z tajemnicą stworzenia?
4. Jaki z zaplanowanym przez Boga celem ostatecznym, do którego prowadzi On istoty rozumne?
 - A. Jaki jest ów związek ze stanem ludzkiej natury po Upadku?
 - B. W jaki sposób określone wydarzenie zbawcze jest spójne z innymi wydarzeniami?

Convenientia

„Jeżeli ktoś pilnie i ze czcią rozważa tajemnicę wcielenia, znajdzie w niej tak wielką głębię mądrości, że przewyższa ona ludzkie poznanie, zgodnie ze słowami Apostoła: »Co jest głupstwem u Boga, przewyższa mądrością ludzi« (1 Kor 1,25). Dlatego przed tym, kto ze czcią rozważa tę tajemnicę, zostaną odkryte coraz to wspanialsze i wspanialsze jej racje”. *SCG*, IV, c. 54 (nr 3922).

Późnośredniowieczne dyskusje. Jeden z ważnych elementów

**GDYBY CZŁOWIEK NIE ZGRZESZYŁ, TO CZY MIMO TO BÓG
BY SIĘ WCIELIŁ?**

PODSTAWOWE ROZSTRZYGNIĘCIE

Dwie odpowiedzi

Stan faktyczny następstwa zdarzeń

1. Upadek (przyczyna) – wcielenie (środek) – *Reparatio/restoratio* (cel).

Wydaje się, że wcielenie odwiecznie pomyślane jest jako odpowiedź na Upadek i środek do *reparatio*.

Hipoteza

2. Upadek nie jest główną przyczyną wcielenia; nawet gdyby Upadek nie nastąpił, Bóg stałby się człowiekiem.

Precyzacja problemu

1. Nikt nie neguje stanu faktycznego i kolejności zdarzeń.
2. Nikt nie neguje, że wcielenie (tylko w tej formie?) jest odpowiedzią na grzech.
3. Upadek nie może być ostatecznym motywem działania Bożego. Nieporozumienia!
4. Chodzi o motyw główny, naczelny. Są też dodatkowe.
5. Chodzi o rekonstrukcję na podstawie objawienia i wiedzy teologicznej następstwa Bożych myśli (z naszego punktu widzenia, sam Bóg jest wieczny). Nie chodzi o **reakcje** Boga na zaskakujące zdarzenia.
6. Wreszcie, idzie o właściwą interpretację stanu faktycznego. Nie jest to czysta hipoteza, gra teologiczna!

Następstwo logiczne

Stworzenie Adama-Upadek Adama-Wcielenie (Chrystus)

Duns Szkot

CHRYSTUS BÓG-CZŁOWIEK CELEM WSZYSTKIEGO

- I. W każdym dobrze uporządkowanym działaniu, cel jest chciany przed środkami.
 - II. W każdym dobrze uporządkowanym działaniu, większe dobro jest chciane przed mniejszym.
-
1. Bóg predestynuje duszę Chrystusa do chwały (wizji uszczęśliwiającej).
 2. Bóg predestynuje ludzką naturę Chrystusa, aby zależała od Słowa.
 3. Bóg predestynuje niektóre inne stworzenia do chwały.
 4. Bóg przewiduje Upadek Adama.
 5. Bóg predestynuje Chrystusa do odkupienia upadłej ludzkości (cierpiętność ciała)

Nowa interpretacja

Zachowany został porządek wydarzeń
faktycznych

NOWE POSZUKIWANIE MOTYWU WCIELENI

Nowe spojrzenie na faktyczne wydarzenia

Dyskusja średniowieczna

1. Odo Rigaud, Gerard z Abbeville, Guerric z Saint Quentin, **św. Tomasz z Akwinu**, Robert Kilwardby, **św. Bonawentura**, Piotr z Tarantasia i Ulrych ze Strasburga.

2. Izaak z Niniwy i Rupert z Deutz, **św. Albert Wielki**, **Aleksander z Hales**, Honoriusz z Autun, Jan Peckham, Mateusz z Aquasparta, Rajmund Lull, Piotr z Owernii, Wilhelm z Ware, Robert Grosseteste, **bł. Jan Duns Szkot**.

Argumenty grupy 2

- ze względu na przymioty boskiej istoty:

I. Manifestacja przymiotów istotowych Boga bez względu na Upadek.

II. Wśród przywoływanych przymiotów boskiej istoty szczególnie ważna jest Jego dobroć. Zgodnie bowiem z zasadą *bonum est diffusivum sui et esse*, byt najdoskonalszy będzie udzielał swojej dobroci w najdoskonalszy sposób. Wcielenie jest najlepszym sposobem udzielenia dobroci. Grzech nie może więc warunkować tego „rozlewania się dobroci”.

III. Najwyższa miłość (*amor maximus*) udziela siebie w najwyższy sposób. Nie ma zaś większego sposobu udzielenia miłości od **zjednoczenia się z kochanym**. Miłość Boga do człowieka jest właśnie najwyższa, a więc zjednoczyłby się On z nim nawet, gdyby grzech się nie pojawił.

IV. **Pokora jest doskonałą cnotą**. Bogu należy przypisać wszelką doskonałość. Posiada więc On pokorę w najdoskonalszym stopniu. Najdoskonalszym zaś wyrazem pokory jest, gdy ktoś zjednoczy się z niższym od siebie albo podda się jemu. To zaś dokonało się we wcieleniu.

- ze względu na życie wewnątrztrynitarnie:

V. Ojciec udziela swojej dobroci Synowi i Duchowi Świętemu. Dalsze rozlewanie się dobroci, a więc stworzenie i maksymalne jej udzielenie we wcieleniu **odzwierciedlają nie tylko naturę dobroci jako przymiotu istotowego, ale również wewnętrzne życie Trójcy.**

VI. Istnieją trzy możliwości:

- a. Trzy osoby w jedności substancji – Trójca Święta.
- b. Trzy osoby w trzech substancjach – trzech ludzi lub trzech aniołowie.
- c. Trzy substancje w jednej osobie – bóstwo, ciało i dusza Chrystusa.

Gdyby nie dokonano się wcielenie, nie zostałaby zrealizowana możliwość trzecia, a przez to **nie zostałaby dopełniona doskonałość całej rzeczywistości.**

VII. W Bogu trzy osoby istnieją w jednej naturze. **Doskonałością natury jest więc istnieć w licznych osobach.** Wynika więc, że doskonałością osoby jest istnieć w wielu naturach. To zaś nie jest możliwe w Trójcy Świętej. Wcielenie spełnia to kryterium, ponieważ wcielona Osoba Syna Bożego istnieje w dwóch naturach, boskiej i ludzkiej.

- ze względu na naturę człowieka i jego zbawienie:

VIII. Naturze ludzkiej została udzielona tak **godność, by było dla niej możliwe zjednoczenie z Bogiem we wcieleniu. Nic jednak ludzkiej naturze nie zostało dane na próżno.** Nie ma więc znaczenia, czy człowiek zgrzeszył, czy nie, ponieważ tak czy inaczej ta godność nie została dana na próżno.

IX. Grzech nie sprawia, że natura ludzka jest bardziej podobna do Boga i zdolna do zjednoczenia z Nim; przeciwnie, to **natura bezgrzeszna jest bardziej do Boga podobna i zdolna do zjednoczenia z Nim.**

X. Równie trudną rzeczą jest dla człowieka zadośćuczynić za grzechy, co zasłużyć na posiadanie Boga – nieskończonego dobra. Było więc czymś wskazanym, by Bóg się wcielił, **umożliwiając człowiekowi zastugę,** nawet gdyby nie było konieczne dokonanie dzieła *satisfactio*.

XI. W zamyśle Bożym człowiek miał zostać cały i doskonale uszczęśliwiony (*beatifico*). Jest to fundamentalnym celem wcielenia. Realizacja tego celu nie jest uzależniona od upadku pierwszego człowieka.

XII. Szczęście osiąga człowiek tylko w Bogu. Człowiek zaś poznaje i doznaje radości intelektualnie i zmysłowo, dlatego dla uszczęśliwienia całej natury ludzkiej (duszy i ciała) jest konieczne, by szczęście stało się udziałem i duszy i ciała. W Bogu zaś – rozpatrywanym jako sam w sobie – zmysły ludzkie nie mogą zostać uszczęśliwione, lecz jedynie intelekt. Zmysły bowiem mogą być uszczęśliwione tylko przez coś cielesnego. Aby zatem cały człowiek mógł zaznać szczęścia w Bogu, konieczne było, by Bóg stał się cielesny i zmysłowo poznawalny.

XIII. Wcielenie powoduje szczególne wywyższenie ludzkiej natury. Jeżeli powodem głównym wcielenia był grzech, to oznacza, że **powodem takiego wywyższenia było zło i człowiek z własnego grzechu odniósłby wielką korzyść,** a to jest niestosowne.

- ze względu na doskonałość działania Boga w stworzeniu:

XIV. Podobnie jak doskonałość wszechświata, tak i doskonałość Bożego działania powinna posiadać wymiar cyrkularny. Zgodnie z ową logiką to, co ostatecznie powinno łączyć się z tym, co pierwsze, tak by powstał okrąg. **Pierwszym zaś jest Bóg, ostatnim – jako stworzenie – człowiek.** Bóg powinien więc zjednoczyć się z człowiekiem, nawet gdyby grzech nie nastąpił.

XV. Są cztery możliwe sposoby zaistnienia człowieka, z których ostatni nie zostałby urzeczywistniony, gdyby nie wcielenie:

- a. z mężczyzny i kobiety;
- b. bez mężczyzny i bez kobiety – Adam;
- c. z mężczyzny, ale bez kobiety – Ewa;
- d. z kobiety, ale bez mężczyzny – Chrystus.

Nawet gdyby człowiek nie upadł, Syn Boży wcieliłby się, aby nie było żadnego braku w doskonałości wszechświata.

- ze względu na Chrystusa, który jest wypełnieniem dzieła stworzenia i łaski:

XVI. Jeśli wcielenie dokonało się ze względu na grzech, to samo zjednoczenie z ludzką naturą nie było motywem zasadniczo (*principaliter*), lecz przygodnie (*occasionaliter*). **Dusza Chrystusa, która jest najszlachetniejszym stworzeniem, musiałaby zostać wprowadzona stwórczo w świat ze względu na grzech, a więc *occasionaliter*.** Jednak byt działający, który jest doskonały, zmierza *principaliter* do wywołania najszlachetniejszego skutku. **Powodem zaistnienia duszy Chrystusa nie może być więc coś przygodnego.**

XVII. Chrystus jest Głową Kościoła stosownie do boskiej i ludzkiej natury. Hipotetycznie rzecz ujmując, nawet, gdyby człowiek nie zgrzeszył, to i tak zaistniałoby ciało Kościoła (*corpus Ecclesiae*). Trudność polega na tym, że nie można pomyśleć go sobie bez wcielenia, ponieważ taki **Kościół musiałby istnieć bez Głowy, to zaś jest niemożliwe.** A zatem Syn Boży wcieliłby się nawet gdyby nie pojawił się grzech, aby stać się Głową ciała Kościoła.

XVIII. **Przeznaczenie (*praedestinatio*) Chrystusa jest odwieczne (Rz 1,4), a więc niezmiennie.** Jeśli więc odwiecznie jest przeznaczony, to nawet gdyby grzech nie wszedł w świat, nastąpiłoby wcielenie.

- inne:

XIX. Gdyby człowiek nie zgrzeszył, to i tak istniałby **sakrament małżeństwa**. Jest on jednak – jak pisze św. Paweł (Ef 5,32) – ze względu na zjednoczenie natur w Chrystusie znakiem zjednoczenia Chrystusa i Kościoła. Jeśli zatem człowiek by nie upadł, a Syn Boży by się nie wcielił, wtedy sakrament ten byłby fałszem. To zaś jest niemożliwe.

XX. **Powodem upadku Lucyfera była zazdrość**, która pojawiła się wtedy, gdy zostało mu objawione, że Syn Boży przyjmie ludzką naturę. Zazdrość ta była przyczyną upadku Lucyfera, a co za tym idzie także przyczyną upadku człowieka. Lucyfer musiał więc zobaczyć wcielenie niezależnie od grzechu i chcąc mu przeciwdziałać, upadł.

XXI. **Wcielenie przyniosło bardzo wiele pozytywnych skutków oprócz samego zbawienia człowieka**. Musiały więc być także inne przyczyny wcielenia, niż tylko odkupienie. Po skutkach bowiem wnioskujemy o przyczynach.

Stanowisko Akwinaty

Co przekracza wszelkie wymagania stworzenia (*supra debitum omne creaturae*) i co wypływa z samej Bożej woli można dowiedzieć się tylko z **Pisma Świętego**, przez którego słowa wola ta się ujawnia. Pismo Święte uczy, że powodem wcielenia był grzech pierwszego człowieka i Boska wola uleczenia go, to dlatego bardziej należy przyświadczyć temu pogładowi niż opinii przeciwnej.

Paralelne

- *In Sententiarum*: choć **głównym motywem wcielenia była wola odkupienia człowieka z niewoli grzechu**, to jednak zdanie przeciwne, które za cel wcielenia uznaje nie tylko wyzwolenie z grzechu, ale również wywyższenie ludzkiej natury i dopełnienie doskonałości wszechświata, **jest również prawdopodobne**.
- *De veritate*: wcielenie „**zasadniczo**” (*principaliter*) dokonało się ze względu na wyzwolenie człowieka z grzechu.
- Komentarz do *I Listu do Tymoteusza*: **nie możemy wiedzieć, co postanowiłby Bóg, gdyby nie przewidział grzechu człowieka**. Dlatego lepiej zdać się na wypowiedzi autorytetów, które w jasny sposób zaświadcniają, że Bóg nie wcieliłby się, gdyby grzech się nie pojawił.

Odpowiedzi na argumenty strony przeciwnej

1. Ostateczne zbawienie bezgrzesznego Adama mogło być spowodowane przez **nadprzyrodzone wlanie światła mądrości i udoskonalenie w pierwotnej sprawiedliwości**. Jest więc możliwy taki scenariusz, w którym pierwszy człowiek osiąga zbawienie w sytuacji, w której nie byłoby grzechu, ale również nie byłoby wcielenia.

Nieskończona moc Boga ujawnia się w samym stworzeniu *ex nihilo*. Akwinata szerzej pisze na ten temat w komentarzu do *Sentencji*:

„W powodowaniu istnienia najmniejszych stworzeń ujawnia się moc nieskończona, mądrość i dobroć Boga, ponieważ każde stworzenie prowadzi do poznania czegoś pierwszego i najwyższego, co jest nieskończone pod względem każdej doskonałości. I nie jest konieczne, by moc nieskończona ujawniła się przez nieskończony skutek, ani nieskończona dobroć przez nieskończone udzielenie siebie, lecz do ukazania dobroci nieskończonej wystarczy to, że każdą rzecz obdaruje stosownie do jej pojemności”. *In III Sent.*, d. 1, q. 1, a. 3, ad 3.

Naturalne ukierunkowanie stworzenia na cel ostateczny, innymi słowy jego istnienie w przyporządkowaniu do boskiej dobroci, która jest jego ostatecznym spełnieniem, wystarcza do osiągnięcia przez wszechświat doskonałości.

Natura i łaska

Naruszenie granicy

Czy wcielenie, które jest absolutnie darmowym udzieleniem łaski, może być odwiecznie pomyślane jako element udoskonalający wszechświat, a więc rzeczywistość naturalną?

W stosunku do człowieka:

Potentia oboedientialis

1. Inkarnacja jest, po pierwsze, czymś w najmocniejszym tego słowa znaczeniu **nadprzyrodzonym dla ludzkiej natury** i nie można – biorąc pod uwagę jej przyrodzone własności w ramach możliwości biernej naturalnej – w żadnym wypadku spodziewać się takiego jej spełnienia.
2. Inkarnacja **nie stoi sprzeczności z naturą ludzką, lecz przekracza jej możliwości naturalne**, jej naturalną możliwość bierną i jest jakimś spełnieniem ludzkiej natury szczególnie pojętej, a mianowicie jako posiadającej „możność uległości”.

Rozstrzygnięcie

Główny motyw/cel: *reparatio* upadłej natury, nie byłoby wcielenia bez Upadku.

Inne towarzyszące głównemu motywowi/celowi.

Punkt wyjścia do dalszych analiz

Co było potem?

Przypomnienie

V. Było możliwe w sensie (2.1), by Bóg naprawił rodzaj ludzki w inny sposób niż przez wcielenie.

VII. Było odpowiednie w sensie (3.1). Przymioty Bożej natury są takie, że czynią wcielenie odpowiednim.

VIII. Było odpowiednie w sensie (3.2). Wcielenie w najwszechstronniejszy sposób pozwala osiągnąć cel, którym jest naprawa rodzaju ludzkiego. (Punkty IV i VII pokrywają się. Odpowiednie to tyle, co konieczne w znaczeniu 1.2.2.2).

Ad V.

1. „Jakkolwiek diabeł niesprawiedliwie napadł na człowieka, to jednak człowiek — ze względu na grzech — został sprawiedliwie oddany przez Boga w niewolę diabła. I dlatego było odpowiednie, aby przez sprawiedliwość człowiek został wyzwolony z niewoli diabła przez Chrystusa, który zadośćuczynił za niego w Jego męce. Było również odpowiednie do zwyciężenia pychy diabła, który jest **odstępca od sprawiedliwości i miłośnikiem potęgi**, aby Chrystus pokonał diabła i wyzwolił człowieka nie samą tylko mocą boskości, lecz także przez sprawiedliwość i uniżenie męki, jak powiada Augustyn w XIII księdze *O Trójcy Świętej*”. *ST*, III, q. 46, a. 3, ad 3.
2. Miłosierdzie.

Ad VII.

Essentia + Osoby

Bonum est diffusivum sui

Najwyższe udzielenie boskiego dobra

NADMIAROWOŚĆ JAKO NORMA

Plenitudo effluentiae

„Wcielenie zatem ukazuje nam coś na temat Boga, czego inaczej byśmy nie wiedzieli: że jest *maxime liberalis*, tak jak bohaterski żołnierz ukazuje nam coś na temat armii, czego nie dowiedzielibyśmy się z podręcznika oczekiwanego zachowania w wojsku. Armia jest dobra tylko na tyle, na ile niektórzy jej żołnierze są lepsi, niż tego można oczekiwać od nich wszystkich: »przeciętnie dobry« nie może być najwyższym osiągniętym standardem w całości. Krótko mówiąc, działanie »przesadne« jest dla Boga – zgodnie z Tomaszowym rozumieniem – normalne. To w tym zatem sensie wcielenie jest *conveniens*”.

D. Turner, *Tomasz z Akwinu. Portret*, Poznań – Warszawa 2017, s. 253-254.

INNE ATRYBUTY

„Jak powiada Jan Damasceński na początku III księgi, przez tajemnicę wcielenia »została ukazana jednocześnie dobroć, mądrość, sprawiedliwość i potęga Boga«, albo moc: »Dobroć zaś, ponieważ nie pogardził słabością swojego stworzenia; sprawiedliwość zaś, gdyż nie pozwolił zwyciężyć tyranowi, ani władzy sprawować nad śmiercią człowieka; mądrość, ponieważ znalazł najstosowniejsze rozwiązanie spraw najtrudniejszych; potęga zaś«, czyli moc, »nieskończona, ponieważ nie ma niczego większego nad to, że Bóg stał się człowiekiem«. A zatem, było odpowiednie, by Bóg się wcielił”. *De fide orth.*, cap. 1 (PG 94, 984).

Ad VIII.

Dwa sposoby systematyzacji

Pierwszy sposób

Promotio

1. wiara 2. nadzieja 3. miłość 4. wzór postępowania 5. pełne uczestnictwo w boskiej naturze (szczęście)

Remotio

6. uleganie diabłu 7. objawienie godności
8. zarozumiałość 9. pycha 10. niewola

Drugi sposób

1. Ujawnienie prawdy. „Ja się na to narodziłem i na to przyszedłem na świat (*ad hoc veni in mundum*), aby dać świadectwo prawdzie” (J 18,37).

2. Wyzwolenie człowieka z grzechu. „Chrystus Jezus przyszedł na świat (*venit in mundum*) zbawić grzeszników” (1 Tm 1,15).

3. Umożliwienie człowiekowi ufego przystępu do Boga. Rz 5,2: „dzięki Niemu uzyskaliśmy na podstawie wiary dostęp do tej łaski, w której trwamy i chlubimy się nadzieją chwały Bożej”; Ef 2,18: „Przez Niego jedni i drudzy w jednym Duchu mamy przystęp do Ojca”.

Trzy przepaści

Najgłębsze pragnienia człowieka	„Trzy przepaści”	Jezus Chrystus
1. Poznania prawdy	1. Epistemiczna	1. Prawda
2. Wyzwolenia ze zła	2. Moralna	2. Życie
3. Zbliżenia do Boga	3. Ontyczna	3. Droga

I. Aby stać się **Drogą**

1. Obudzić nadzieję.
2. Upewnić o przebaczeniu.
3. Dodać odwagi do zbliżenia się do Boga.
4. Przeprowadzić od tego, co bliskie (widzialne/materialne/cielesne) do tego, co oddalone (niewidzialne/niematerialne/duchowe).

II. Aby stać się wcieloną **Prawdą**

1. Dostęp do prawdy „z pierwszej ręki”.
2. Prawda o godności człowieka.
3. Pokora.
4. Posłuszeństwo.
5. Cierpliwość i męstwo.
6. Miłość do prawdy.
7. Prawda w miłości.

III. Aby stać się wcielonym **Życiem**

1. Zadośćuczynienie (ofiara).
2. Nowe stworzenie.
3. Wyzwolenie (odkupienie).

**Dlaczego wcielił się Syn, a
nie Ojciec lub Duch Święty?**

Słowo

Syn

Obraz

I. Druga Osoba jako **Logos/Słowo**

1'. Odnowienie stworzenia.

2'. Doskonałe objawienie Ojca.

3'. Wzrost ludzi w mądrości – uczestnictwo.

4'. Logos i analogia wypowiedzianego słowa.

5'. Mądrość i pokora.

II. Druga Osoba jako **Syn**

- 1'. Poznanie Ojca przez ludzi.
- 2'. Zjednoczenie ludzi z Ojcem.
- 3'. Powtórne narodzenie przez łaskę usynowienia.
- 4'. Uczynienie ludzi współdziedzicami.

III. Druga Osoba jako **Obraz**

- 1'. Ukazanie, czym jest człowieczeństwo – „obraz i podobieństwo”.
- 2'. Stanie się drogą odnowienia „obrazu i podobieństwa”.
- 3'. Działanie (posyłanie Ducha) upodabniające.

„Nikt nie ma większej miłości od tej, gdy ktoś życie swoje oddaje za przyjaciół swoich”.

(J 15,13)

Zadośćuczynienie za przyjaciół.